

ARMIA KRAJOWA PRZECIWKO BRONI V-2. AKCJA MOST III – 25/26 LIPCA 1944 r.

Gdy Anglicy zażądali od Polaków przekazania im zdobytych przez wywiad Armii Krajowej elementów niemieckiej rakiety balistycznej V-2, zawiadomili, że przysłał samolot i poprosili o wskazanie miejsca lądowania. W 1944 roku odbyły się już dwa lądowania alianckiego samolotu na terytorium okupowanej Polski: 16 kwietnia podczas Akcji Most oraz 30 maja w ramach Akcji Most II. Do tej drugiej operacji został wykorzystany teren między miejscowościami Wał-Ruda i Jadowniki Mokre. To lądowisko polowe otrzymało kryptonim *Motyl*. Nowej operacji nadano kryptonim *Most III* i jako jej miejsce wskazano właśnie *Motyła*. Za jej organizację odpowiedzialni byli major Bolesław Dorembowicz (*Styka*) i jako oficer startowy por. pil. Włodzimierz Gedymin (*Włodek*).

4 lipca części rakiety V-2 (ukryte w dwóch stalowych butlach tlenowych) zostały z Warszawy przetransportowane samochodem ciężarowym do Tarnowa, a następnie pod Żabno.

3 lipca do Żabna przybył Jerzy Chmielewski z raportem o broni V-2 oraz oficer startowy *Włodek* z radiostacją, mającą posłużyć do kontaktu z lotniskiem w Brindisi we Włoszech, skąd miał wystartować oczekiwany samolot.

Termin przylotu samolotu typu Douglas C-47 *Skytrain* przewidziano na 15 lipca. Pojawiły się jednak duże komplikacje. W pobliżu *Motyła* Niemcy urządzili własne lotnisko polowe.

Z kolei w wyniku długich opadów teren lądowiska rozmókł i stał się grząski. Oddziały Armii Krajowej Inspektoratu Tarnów oczekiwały na wykonanie powierzonego im zadania. Wydłużający się czas oczekiwania poważnie zagrażał jego wykonaniu. Dopiero 25 lipca nadeszła wiadomość z Brindisi, że samolot przyleci o północy. Do akcji weszły oddziały Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich (w sumie ponad 400 osób), które ubezpieczyły teren lotniska.

Samolot nadleciał z pewnym opóźnieniem. Pierwszym pilotem *Dakoty* był Nowozelandczyk Stanley George Culliford, drugim Polak Kazimierz Szrajer z 1586 Eskadry Specjalnego Przeznaczenia. Po wylądowaniu, w ciągu 10 minut samolot został rozładowany, dokonano załadunku worków z częściami rakiety oraz pasażerami: Jerzym Chmielewskim i pięcioma innymi osobami, emisariuszami polskiego rządu na emigracji. Jednakże próba startu nie powiodła się gdyż koła maszyny ugrzęzły w podmokłym podłożu. Również druga próba poderwania maszyny okazała się bezowocna. Istniało duże niebezpieczeństwo, iż hałas silników *Dakoty* ściągnie oddziały niemieckie. Sytuacja stała się dramatyczna. Rozważano możliwość podpalenia maszyny, jednakże takie rozwiązanie doprowadziłoby do pacyfikacji okolicznych miejscowości przez Niemców. Zdeterminowani żołnierze Armii Krajowej starali się za wszelką cenę doprowadzić do startu samolotu. W końcu z inicjatywy Zdzisława Baszaka *Pirata*, zastępcy dowódcy osłony lotniska (kapitana Władysława Kabata *Brzechwy*), przyniesiono deski (pozyskane z wozu drabiniastego), które podłożono pod koła. W końcu samolot drgnął, ruszył z miejsca i wystartował. Miał on przebywać na ziemi kilka minut, jednak pobyt ten przedłużył się do około godziny.

Dakota wylądowała w bazie lotniczej w Campo Cassale o godz. 05:43 26 lipca 1944 roku. Cała operacja trwała łącznie z pobytem na ziemi 10 godz. 15 min. W ten sposób tajemnica niemieckiej broni V-2 trafiła w ręce aliantów. Uczestnicy Akcji *Most III*, polscy żołnierze Armii Krajowej dopiero po wojnie dowiedzieli się, że „Oni ocalili Londyn...”.

(PJ)

WROBEL
MMIX
IV

AKCJA III MOST. IN MEMORIAM...

My Brytyjczycy, a szczególnie mieszkańcy Londynu, nigdy nie powinniśmy zapomnieć o tamtych ludziach w odległej Polsce. Zostali zwyciężeni, kraj ich okupowano, ale wróg nie zdołał ich złamać. Gdyby nie oni, gdyby nie ich praca pełna heroizmu i poświęcenia, ich niemal nadludzkie wysiłki w wykrywaniu i śledzeniu broni V, nie wiadomo, jak potoczyłyby się dalsze losy wojny.

B. Newman, angielski publicysta, historyk

Gdyby Niemcom udało się udoskonalić i zastosować tę nową broń (V-1, V-2) 6 miesięcy wcześniej, nasza inwazja w Europie napotkałaby na ogromne trudności, ba nawet w pewnych okolicznościach stałaby się niemożliwa.

D. Eisenhower, Prezydent Stanów Zjednoczonych

Uroczystości upamiętniające Akcję III Most mają charakter religijno-patriotyczny. Organizowane są w Zabawie, w Parafii Rzymsko-katolickiej pod wezwaniem Trójcy Przenajświętszej, gdzie odbywa się msza święta w intencji uczestników operacji. Następnie, część oficjalna ma miejsce przy pomniku Akcji III Most w Wał-Rudzie, gdzie następuje ceremonia złożenia okolicznościowych wieńców i wiązanek oraz symboliczne wypuszczenie gołębi pokoju. Uroczystości odbywają się dla podtrzymania pamięci o tamtych wydarzeniach, a także ze względu na szacunek dla Żołnierzy Armii Krajowej walczących podczas II wojny światowej na ziemi tarnowskiej oraz dla udzielających im pomocy mieszkańców wsi: Wał-Ruda, Przybysławice, Jadowniki i Zabawa. Organizatorami tego cyklicznego wydarzenia są: Starosta Tarnowski, Burmistrz Radłowa, Prezes Okręgu Tarnów Świątowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej oraz Proboszcz Parafii Rzymsko-katolickiej w Zabawie.

W okresie powojennym komunistyczne władze polskie nie przywiązywały należytej wagi do upamiętnienia uczestników oraz miejsca Akcji III Most. Pamięć o terenie akcji jak i jej o jej uczestnikach, w większości „cichych” bohaterach, była zacierana. Również na Zachodzie Europy, alianccy sojusznicy Polski ze względów politycznych woleli nie przypominać o polskim wkładzie w rozpracowanie niemieckiej broni rakietowej typu V-2.

Jednakże Akcja III Most nie poszła w zapomnienie. Po 1989 roku między innymi dzięki niezłomnej postawie płk. Zdzisława Baszaka ps. *Pirat* – jednego z jej uczestników. On to dołożył starań by tej tak ważnej dla historii polskiego podziemia operacji oraz jej uczestnikom przywrócić należne w historii miejsce.

Zobowiązaniem do cyklicznego obchodzenia wspomnianych uroczystości rocznicowych było podpisane w lipcu 2007 r. porozumienie pomiędzy Powiatem Tarnowskim, Gminą Radłów, Gminą Wietrzychowice, Zarządem Okręgu Tarnów Świątowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej oraz Parafią pw. Trójcy Przenajświętszej w Zabawie, dotyczące wspólnej dbałości o pamięć o Akcji III Most i jej uczestnikach.

Powiat Tarnowski

Gmina Radłów

Okręg Tarnów Świątowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej

Parafia Rzymsko-katolicka w Zabawie

Ważne linki: oficjalna strona internetowa Powiatu Tarnowskiego: www.powiat.tarnow.pl; oficjalna strona internetowa Gminy Radłów: www.gminaradlow.pl; oficjalna strona internetowa Parafii Rzymsko-katolickiej w Zabawie: pz.lap.pl/; strona internetowa Niepublicznej Szkoły Podstawowej i Niepublicznego Gimnazjum im. Akcji III Most w Przybysławicach: www.przybislawice.net.pl

